

הלכך חצרות ורחובות שלנו, כולם ניתרים ב'פתח ולבסוף הוקף' גם אם יש בהם יותר מבית סאתים וארכן יתר על פי שנים ברחבן (חזו"א שם סק"ז).

ג. יש להסתפק שמא אין מועיל 'הוקף ולבסוף פתח' אלא בקרפף ורחבה שאין עיקרם לדירה, רק משום הבית הפתוח להן, אבל הקיף שטח שלא לשם דירה ואח"כ עשה בתוכו שימושי דירה, לא אכפת לנו במחיצות העומדות מאליהן, אך אפשר שכל מחיצות שלא התירו בתחילתן שוב אין מתירים עד שיפרוץ ויגדור (עפ"י חזו"א פת, כו).

ג. זה היה מעשה בפום נהרא; רחבה שלא הוקפה לדירה (יתרה על בית סאתים) והיתה פתוחה מצדה האחד למבוי העיר ומצדה האחר לשביל של כרמים, ואותו שביל הגיע לגדת הנהר (ומוקף מחיצות משלשה צדדים). הואיל והמבוי והשביל פתוחים אל הרחבה במלואם, נאסרו בטלטול כדין חצר שנפרצה במלואה לכרמלית. ורצו לתקן שלשתם על ידי שיקיפו הרחבה לדירה, אלא שכבר היתה מוקפת שלא לשם דירה (והיה קשה עליהם לפרוץ היקפה ולגדרה שוב. רש"י). ואמר אביי שיש להתיר שלשתם על ידי עשיית לחי בפתח השביל, שמתוך שהוא מועיל לשביל (כדין מבוי הניתר בלחי, הואיל ויש בו דיוורין (רש"י) או אפילו אין בו דיוורין, אך בני מבוי המרובים משתמשים שם. תוס'), מועיל הוא גם לרחבה להיות לה היקף לדירה. ורבה אמר שאין לעשות כן, שלא יאמרו לחי מועיל לשביל של כרמים דעלמא (אף שאינו מגיע לגדר הנהר (רש"י). או משום שאין בשביל דיוורין, יסברו שאפשר להתיר שבילים בלא דיוורין. עתוס'). אלא אמר לתקן על ידי עשיית לחי בפתח המבוי, שמתוך שמועיל הוא למבוי מועיל לרחבה. נחלקו רב אחא ורבינא האם מותר לטלטל מהמבוי לרחבה (כלים ששבתו בתוכה. תוס') ומהרחבה למבוי אם לאו – כי פעמים יבואו דיוורין לרחבה ואז הם אוסרים על בני המבוי [אם לא יערבו], לכך יש מקום לאסור כבר עתה.

א. לפרש"י והראב"ד, לרבה אין התר לשביל – משום גזרה אטו שביל דעלמא. ושאר ראשונים מפרשים שהשביל מותר מפני שאינו מניח לחי בשביל אלא ממילא הוא נותר עם הרחבה והמבוי, לפיכך אין לגזור (ע' תו"י תורי"ד רשב"א ריטב"א ועוד. וע"ע חזו"א פ, ז).

ב. הלכה כרבה, לתקן ע"י העמדת לחי בפתח הרחבה למבוי. ומותר לטלטל מהמבוי לרחבה, כדברי המיקל (רו"ה, או"י, ריטב"א). ויש מחמירים ברחבה של יחיד שיש בו חשש שמא יימלך ויבנה שם בית (עפ"י ר"ח והגאונים. ואילו הראב"ד חולק).

ג. משמע בגמרא שאם לא היה שם נהר עמוק עשרה, היה אפשר לתקן על ידי עשיית מחיצה בקצה השביל כדי להקיף הרחבה לשימושי דירה, והרי זה כמוסיף על הרחבה ומקיפה לדירה. ואם לא היה אותו מקום רחב עשר, היה די בלחי (עפ"י תוס').

וכן היו יכולים לבנות מחיצה בריחוק ד' טפחים מגדת הנהר, אלא שלא רצו לקצר השביל (תוס'). אבל לחי בריחוק ד' נראה שאינו חשוב לבטל המחיצה המלאה. עפ"י רשב"א).

דין סנדל שנפסקו אזניו – נתבאר בשבת קיב.

דף כה

מב. א. כיצד אפשר למעט קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה?
ב. קרפף שלא הוקף לדירה ועושה לו מחיצה נוספת לשם דירה, באלו אופנים הועיל לו ובאלו לא הועיל?
מה הדין בעשיית מחיצה על גבי מחיצה קיימת?

קעא

ג. קרפף בית שלש סאים וקירה בו בית סאה, מהו?
 ד. קרפף בית סאתים שנפרץ במלואו לחצר, מה דינו ודין החצר?
 ה. פרס יותר מבית סאתים שהותר בו הטלטול על ידי כותל בית שבתוכו ששימש לו מחיצה, ונפל אותו כותל – האם אפשר להתיר הפרס על סמך כותל פנימי שבבית?

א. קרפף שלא הוקף לדירה ובא למעטו; מיעטו באילנות – אינו מיעוט (שדרך קרפף להיות בו אילנות). בנה בו (בצד הכותל (רמב"ם) או באמצעו. ערש"י) עמוד גבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה – מיעוט. רחב פחות משלשה טפחים – אינו מיעוט. משלשה ועד ארבעה – רבה אמר מיעוט ורבה אמר אינו מיעוט. לדברי רב שימי (כפרש"י), מחלוקת רבה ורבה אמורה בעמוד שאינו רחב שלשה, אבל משלשה ועד ארבעה – לדברי הכל מיעוט.

א. הרו"ה פסק כרבה וכסתמא דגמרא דלא כרב שימי, שמג' ועד ד' אינו מיעוט. והרמב"ם (שבת טז, ח) פסק שבשלשה ויותר הוי מיעוט.

ב. בור רחב ארבעה ועמוק עשרה; התוס' (כב. ד"ה בור) נקטו שממעט משטח הקרפף כדין עמוד. והרשב"א (כאן ולעיל כב ובעבוה"ק הארוך ג) כתב שאינו ממעט מפני שעשוי לשימוש ואינו דומה לעמוד שאין בו שימוש בקרפף (וכן נקט הריטב"א. והר"ן נסתפק בדבר. ובשו"ע שנה, ד נפסק שאינו ממעט. וע' בבאה"ל ובשעה"צ שם ובשפ"א לעיל כב).

מיעוט על ידי עיבוי מחיצותיו מבפנים, כגון שטחן בטיט; אם אותו טיט יכול לעמוד בפני עצמו – הרי זה מיעוט. ואם לאו – רבה אמר: הרי זה מיעוט. ורבה אמר: אינו מיעוט.

א. ה"מ מרוטנבורג, הראב"ד והרו"ה ז"ל פסקו כרבה. ורמב"ם ז"ל (טז, ט) פסק כרבה. וכן נראה, שאין הלכה כתלמיד במקום הרב רק מרבה ואביי ואילך אבל אין הלכה כמותם כנגד רבם (רא"ש. וערא"ש ב"מ נג).

ב. יש סוברים שעיבוי בטיט ודאי ממעט, והנידון בגמרא הוא רק לענין שיחשב מוקף לדירה על ידי העיבוי (עפ"י תורי"ד. וע' הו"ב סקט"ו).

ב. הרחיק מכותל הקרפף ארבעה טפחים ועשה מחיצה – הועיל לעשותו מוקף לדירה (כשפתח לו בית דירה מקודם). הרחיק פחות משלשה – לא הועיל. משלשה ועד ארבעה – רבה אמר: הועיל. רבא אמר: לא הועיל. ולדברי רב שימי (י"ג: רבה בר שימי / בר שילא) מחלוקתם בפחות משלשה אבל יותר לדברי הכל הועיל. הרחיק מן התל שבקרפף ארבעה (ולרבה), אף אם הרחיק שלשה ועשה מחיצה לדירה – הועיל. פחות משלשה או על שפת התל – רב חסדא אמר הועיל ורב המנונא אמר לא הועיל. וכן העושה מחיצה על גבי מחיצה – רב חסדא אמר הועיל ורב ששת אמר לא הועיל. ואם בא להתיר טלטול בגובה התל ועשה מחיצה עליו – מודה רב ששת שהועיל לגובה התל, הואיל ובאיר מחיצות העליונות הוא דר והרי הועילו המחיצות החדשות. כן אמר רב חסדא.

עשה מחיצה על גבי מחיצה ונבלעו (בשבת) מחיצות תחתונות – נסתפק רבה בר בר חנה, ומסקנת הגמרא שמחיצה הנעשית בשבת כזו שמה מחיצה.

א. יש אומרים שרבה ואביי (דלעיל כד: ע"ש בראשונים) חולקים וסוברים שמחיצה על מחיצה לא מועילה בכל אופן, גם בכגון תל.

וי"א [בדעת רש"י] שאם עשה על שפת התל ממש – אין מועיל לרב ששת, ורק אם הרחיק פנימה מועיל (ע' תורי"ד. ופירש שמתוך שמועיל לעומדים על התל מועיל לקרפף הנמצא למטה. וכן צד השפ"א וכ"כ בחדושים ובאורים סקט"ו. ובוה מיושבת קושית הראשונים על פרש"י).

- ולהלכה מועילה מחיצה על שפת התל (שנה, ח. וכבר תמה בחזו"א פה, לד על דברי הבאה"ל שסג, כט שנראה מדבריו שאין מועיל).
- ב. פסקו הראב"ד הרז"ה הרשב"א והריטב"א כרבא וכסתמא דגמרא דלא כרב שימי, הלכך צריך הרחקה ארבעה (וכן הר"מ מרוטנבורג פסק כסתמא דגמרא. מובא ברא"ש).
- ובאור זרוע פסק כרבה וכתב שימי. (ואפשר לפי"ז שאפילו טח בטיט, מועיל להחשב כהיקף לדירה. ע' בראשונים שיש מפרשים כן מחלוקת רבה ורבה אליבא דרב שימי).
- הרמב"ם (שבת טז, ח) הביא דין זה לענין מיעוט ולא לענין היקף לדירה (ע' אבנ"ז יו"ד רפו, יב; קר"א. וצ"ל שפחות מג' לא ממעט כי לא עשה כן לכל משך הכותל, משא"כ טח בטיט שעשה בכולו (ע' או"ש). ומ"מ בהרחיק ג' מועיל. ומשמע שהאוויר שבין הכתלים אינו מתחשב עם הקרפף, ובשפ"א הסתפק בדבר). ופסק שמועילה הרחקה שלשה [כרבה וכסתמא דגמרא. ע"ע בהגר"א שנה; חדושי הנצי"ב].
- ובהרחיק מן התל, וכן במחיצה על גבי מחיצה, נקטו ראשונים כרב המנונא ורב ששת (ערא"ש רז"ה רשב"א וריטב"א). ורבנו חננאל פסק כרב חסדא לקולא.
- ג. הרא"ש כתב שאין צריך לעשות מחיצה על פני כל הרוח אלא די ביותר מעשר אמות, שבזה היה כסותר את המחיצה הישנה, ודומה לפרץ אמה וגדר אמה. והריטב"א כתב שמסתבר שצריך שיהא כנגד כל הכותל הראשון (וע' אבני נזר יו"ד רפו, יב שצדד כן בדעת רמב"ם וראב"ד). ודי שיעשה המחיצה גבוהה עשרה (כ"מ בריטב"א. וכ"כ בפרי מגדים, וכ"ה בבאה"ל שסג, כט ד"ה ויש. וע' אבני נזר רסג, ב).
- ד. נבלעו המחיצות הראשונות מעט עד שנפתחו מעשרה; בספר תורת חיים כתב לדייק מלשון רש"י והרמב"ם שאינו מועיל. ולמד משם שצריך להקיף לדירה גובה עשרה שלמים. ואולם בריטב"א ובתרומת הדשן מבואר שמספיק להשלים גובה עשרה (וכ"כ הרש"ש לעיל כד, ע"ש).
- ג. קרפף בית שלש וקירה בו בית סאה; רבא (/ רבה) אמר: אויר קירוי מיייתרו (על בית סאתים, ונשאר באיסורו). ורבי זירא אמר: אינו מיייתרו. ופירשו מחלוקתם (כפרש"י) בתקרה העשויה בשיפוע, האם אומרים בה 'פי תקרה יורד וסותם' (והרי מיעט את שטח הקרפף על ידי אותה סתימה), אם לאו. אבל בתקרה ישרה יתכן שמודה רבה שמותר, כדברי רב: אכסדרה בבקעה מותר לטלטל בכולה, פי תקרה יורד וסותם. ושמואל חולק אף בזה.
- א. התוס' ועוד ראשונים (ע' בשו"ת הרשב"א ח"ה ל-לב) פרשו מחלוקת רבה ורבי זירא בקירוי ישר שהוא פרוץ מארבע רוחות, אבל בכגון אכסדרה שיש בה שתי מחיצות – מחלוקת רב ושמואל. ובשל שלש – מותר אף לשמואל, שבזה לדברי הכל אומרים פי תקרה יורד וסותם. [לפירוש זה אין מקור לכך שתקרה בשיפוע אין אומרים בה 'פי תקרה יורד וסותם'. ואולם הפוסקים הביאו כן להלכה. וע' חו"ב סק"ט].
- ב. הרז"ה והראב"ד (ע' בשו"ת הרשב"א שם) פסקו לחומרא [ובמחלוקת רב ושמואל הלכה כרב להתיר]. ור"ח והרמב"ם (טז, ז) פסקו להקל [שהלכה כדעת המיקל בעירובין].
- ג. בבאור הלכה (שסב, א) כתב על פי הרמב"ם שמבנה מקורה המשמש כמחסן, אין עליו דין קרפף (וכן נראה בתוס' צ. ד"ה אלא, שאכסדרה מקורה אינה כקרפף. וע"ע חזו"א קד, טו; חו"ב סק"ט). ואפילו לפי מה שכתב רש"י (כב. ד"ה וכל דירה) שדירה מקורה העשויה לשם שמירת השטח שבחוץ אסורה ביותר מבית סאתים, יתכן שמבנה המשמש לאיחסון חשוב יותר. ועכ"פ אם משתמש שם גם לשאר צרכי ביתו – ודאי מותר.

ובחזו"א (פט, ה יז) חולק וסובר שגם מבנה מקורה נידון כקרפף, ואפילו עושה שם צרכי ביתו אין מועיל אלא אם לגנים שם בקביעות או שביתו שהוא דר בו נמצא בסמוך, ואפילו אם חצרו מפסיקה בין ביתו לאותו מחסן. (נקט שם [וכן בס' פו סק"ז] שאין מועיל לדירה אלא לינה. וצ"ע מאי שנא מדיר וסדר שהשימוש התדירי בטיפול הבהמות עושה אותם כ'דירה', כמוש"כ הוא עצמו בס' קי סק"כ. וכן פסי ביראות וכד' (ע' חזו"א קיב, טז). ונראה שזו כוונת המשנ"ב שמשמש לצרכי ביתו דהיינו שימוש תדירי אפילו בלא לינה).

ד. קרפף (בית סאתים) שנפרץ במלואו לחצר (פירצה שאינה יתרה על עשר אמות); רבי זירא אסר לטלטל בקרפף מפני שאויר החצר מייטרו ועושהו יותר מבית סאתים. רב יוסף הקשה על כך, הלא אויר החצר מותר לו [כרבי שמעון המתיר לטלטל מקרפף לחצר] וכיצד הוא אוסרו. ופירש אביי (עפ"י דברי רב חסדא) שאויר מקום המחיצות שנפלו מייטרו את שטח הקרפף ואוסרו. והחצר לא נאסרת מפני שיש לה גיפופי כותל מכאן ומכאן, שלא נפרצה במלואה לקרפף.

א. מבואר בסוגיא שלחכמים החולקים על רבי שמעון, קרפף שנפרץ במלואו לחצר, נאסר בטלטול מפני שתי סיבות; מפני שנפרץ למקום האסור לו, וגם מפני שאויר החצר מייטרו והריהו ככרמלית (עתוס' שכתבו נפקותות בדבר. וע' קר"א).

ב. חצר שנפרצה במלואה לקרפף והקרפף יש לו גיפופים; כתב רש"י ועוד ראשונים שלדברי חכמים החצר אסורה שהרי נפרצה למקום האסור לה, והקרפף מותר. ולדברי רבי שמעון שניהם מותרים. ויש אוסרים את הקרפף משום שהכותל הנפרץ מייטרו, וגם החצר נאסרה מפני שנפרצה למקום האסור דהיינו הקרפף שהוא ככרמלית (תורי"ד).

ג. נפרצו שניהם במלואם זה לזה, הקרפף אסור משום שאויר מחיצות מייטרו, והחצר אסורה משום שנפרצה במלואה לרשות האסורה ככרמלית. כן נראה עפ"י רש"י ותוס'. ואולם בספר תורת חיים כתב שלרבי שמעון גם החצר מותרת. וכן נראה מדברי הרא"ש וצ"ב.

ה. בוסתן שאחת ממחיצותיו היה כותל של בית, ונפל אותו כותל; סבר רב ביבי להתירו על סמך כותל פנימי שבבית, ורב פפי חלק ואסר מפני שאותן מחיצות עשויות לפנים הבית ואינן עשויות לחוץ.

א. לפרש"י מדובר שהבוסתן הוקף לדירה על סמך אותו כותל של בית. והתוס' פרשו בשוקף ולבסוף פתח, והרחיקו ארבעה טפחים ובנו מחיצה והתירוהו, ונפלה אותה מחיצה, ורצה רב ביבי להתירו כיון שהותר כבר לא יצא מהיתרו.

ב. הלכה כרב פפי (רו"ה).

דיני פעולות קנין חזקה – ע' ב"ב נג-נד.

דף כו

- א. עיר שהוקפה חומה ולבסוף ישבה, האם נחשבת כמוקפת לדירה ומטלטלים בה על סמך חומתה?
- ב. מה דינן של מחיצות העשויות לצניעות ולהנחת חפצים, האם נחשבות כמוקפות לדירה אם לאו?
- ג. בוסתן יותר מבית סאתים שבנו בתוכו בית, כיצד אפשר להביא חפצים לבית וממנו החוצה?